

Geopolitical Analysis of the Jangal Resistance Movement and Its Impact on Iran's National Security (1914-1921)

Mojtaba. Ghorashi¹, Aliakbar. Amini^{2*}, Hosein. Shariati³

¹ PhD Candidate in Iranian Studies, Department of Political Science, Neyshabur Branch, Islamic Azad University, Neyshabur, Iran

² Assistant Professor, Department of Political Science, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

³ Assistant Professor, Department of Political Science, Neyshabur Branch, Islamic Azad University, Neyshabur, Iran

* Corresponding author email address: aamini.aliakbar@yahoo.com

Article Info

Article type:

Original Research

How to cite this article:

Ghorashi, M., Amini, A., & Shariati, H. (2024). Geopolitical Analysis of the Jangal Resistance Movement and Its Impact on Iran's National Security (1914-1921). *Journal of Social-Political Studies of Iran's Culture and History*, 3(2), 1-18.

© 2024 the authors. Published by Iran-Mehr: The Institute for Social Study and Research. This is an open access article under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0) License.

ABSTRACT

The objective of this research is to analyze the geopolitical aspects of the Jangal Resistance Movement and its impact on Iran's national security (1914-1921). The methodology of this research is a review and descriptive-analytical study, utilizing library research. The results showed that various disruptive factors contributed to the collapse of this movement. Some of these factors were externally imposed on the movement, while others emerged from within, playing a significant role in its disintegration. These disruptions created opportunities and threats to Iran's national security at that time. Mirza Kuchak Khan Jangali and the majority of his associates in the Jangal Movement established a liberation struggle seeking independence, anti-foreign domination, and opposing external control, with the goal of fundamental reforms in all state departments or changing the central government. Mirza Kuchak Khan Jangali believed that whenever the Iranian nation pursued the restoration of its rights from foreign powers, it was able to overcome their efforts, clearly revealing the essence of Mirza Kuchak Khan's movement. His political and social behavior indicates that despite his deep commitment to Islamic values, he never sought to impose his thoughts and beliefs on others. He was willing to cooperate with individuals holding diverse viewpoints to preserve Iran's independence, establish justice, eliminate oppression, and repel foreign evildoers.

Keywords: Jangal Movement, Mirza Kuchak Khan, national security, geopolitics

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

The Jangal Resistance Movement (1914-1921), led by Mirza Kuchak Khan Jangali, is a significant chapter in Iran's struggle for independence and national security. This movement aimed to resist foreign domination and implement substantial reforms in the Iranian government. The analysis of its geopolitical aspects and impact on Iran's national security reveals the intricate dynamics between internal and external forces during this period (Ganits, 2006).

The early 20th century was a period of considerable upheaval for Iran. The country was caught between the rival interests of Russia and Britain, both of whom sought to exert their influence over Iranian territory. The Jangal Movement's initial phase was marked by its opposition to Russian forces, who had long threatened Iran's sovereignty (Ganits, 2006). Mirza Kuchak Khan believed that the Iranian nation could overcome foreign powers by reclaiming its rights, a sentiment reflecting the essence of his movement. His political and social behavior indicated a deep commitment to Islamic values while maintaining a willingness to cooperate with individuals holding diverse viewpoints (Pawson, 2006).

Internal Dynamics and External Pressures

The movement faced significant challenges both from within and outside. Internally, the Jangal Movement struggled with ideological differences and power dynamics among its leaders. Externally, the Russian Bolshevik Revolution of 1917 initially seemed to offer a potential ally in the fight against British influence. However, the pragmatic alliances formed by the Bolsheviks with Britain and the Iranian central government eventually led to a betrayal of the Jangal Movement. This geopolitical maneuvering created an environment of both opportunities and threats to Iran's national security during this tumultuous period (Shaaian, 1970).

Ideological Shifts and Strategic Missteps

The Jangal Movement's alignment with the Bolsheviks was based on a misjudgment of the latter's revolutionary nature. Initially, Mirza Kuchak Khan perceived the Bolsheviks as kindred spirits in their anti-imperialist stance. However, the realpolitik of the Bolshevik leadership, which prioritized diplomatic relations with Britain, ultimately undermined the movement. This ideological shift within the movement, influenced by Marxist elements, further fragmented the group and diluted its original objectives of national and religious liberation (Fakhrai, 1987).

Decline and Disintegration

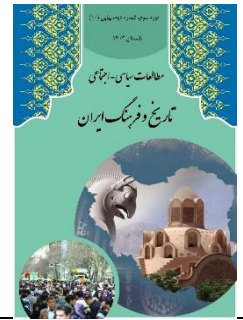
The decline of the Jangal Movement can be attributed to several factors. The infiltration of anti-religious and communist ideologies, coupled with internal power struggles and external political pressures, led to its disintegration. Additionally, the improved relations between the Soviet Union, Britain, and the Iranian central government played a crucial role in the movement's downfall. These geopolitical shifts not only weakened the movement but also exposed its vulnerabilities, ultimately leading to its collapse.

Legacy and Impact on National Security

Despite its ultimate failure, the Jangal Movement had a lasting impact on Iran's national security landscape. It highlighted the complexities of balancing internal cohesion with external alliances in the face of geopolitical adversities. The movement's emphasis on national sovereignty and resistance against

foreign domination resonated with future generations of Iranian nationalists. Mirza Kuchak Khan's legacy, marked by his commitment to justice and independence, continues to inspire contemporary political thought in Iran.

The Jangal Resistance Movement's geopolitical analysis underscores the intricate interplay between internal dynamics and external pressures in shaping Iran's national security during the early 20th century. The movement's rise and fall illustrate the challenges of maintaining ideological purity while navigating the pragmatic realities of international relations. Ultimately, the Jangal Movement's enduring legacy lies in its steadfast pursuit of national sovereignty and its profound impact on Iran's historical and political trajectory.

تحلیل ژئوپلیتیک نهضت مقاومت جنگل و تاثیر آن بر امنیت ملی ایران

(۱۲۹۳ - ۱۳۰۰)

مجتبی قرشی^۱، علی اکبر امینی^۲، حسین شریعتی^۳

۱. دانشجوی دکتری مسائل ایران، گروه علوم سیاسی، واحد نیشابور، دانشگاه آزاد اسلامی، نیشابور، ایران

۲. استادیار گروه علوم سیاسی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

۳. استادیار، گروه علوم سیاسی، واحد نیشابور، دانشگاه آزاد اسلامی، نیشابور، ایران

*ایمیل نویسنده مسئول: aamini.aliakbar@yahoo.com

اطلاعات مقاله

چکیده

نوع مقاله

پژوهشی اصیل

نحوه استناد به این مقاله:

قرشی، مجتبی، امینی، علی اکبر، و شریعتی، حسین. (۱۴۰۳). تحلیل ژئوپلیتیک نهضت مقاومت جنگل و تاثیر آن بر امنیت ملی ایران (۱۲۹۳ - ۱۳۰۰). *مطالعات سیاسی-اجتماعی تاریخ و فرهنگ ایران*، ۳(۲)، ۱۸-۱.

مسئله تحقیق حاضر واکاوی ایدئولوژی حزب مردم ایران و بررسی برنامه‌های این حزب در عرصه‌های سیاسی، اجتماعی و اقتصادی است. با رویکرد تحلیلی و توصیفی به منابع و داده‌های تاریخی، پاسخ‌هایی به مسئله فوق داده شد. بر پایه نتایج تحقیق، حزب بر اساس تحلیل دورانی خود، جامعه ایران را در آستانه گذار به یک تحول اجتماعی ارزیابی و در راستای تحقق آن، برنامه‌ای را مبتنی بر یک ایدئولوژی تبلیغ می‌کرد. ایدئولوژی مورد نظر آن، سوسیالیسم بر پایه خداپرستی‌ای بود که ضمن توجه به سوسیالیسم اخلاقی و انسانی بر هویت دینی در شکل توحیدی تأکید داشت. افزون بر این، حزب در عرصه سیاسی به دنبال براندازی نظام سلطنتی و برقراری نظامی دموکراتیک و در عرصه‌های اجتماعی و اقتصادی به دنبال تحول و تحقق سوسیالیستی با محوریت حقوق و آزادی‌های اساسی مردم، ریشه‌کن ساختن فقر و بیکاری، تهیه کار و نان و فراهم کردن شرایط آموزش و بهداشت برای همه، اتخاذ سیاست اقتصادی ملی و پیگیری برنامه‌های رشد و توسعه اقتصادی، تقویت تولیدات داخلی و توزیع عادلانه ثروت، تجدید سازمان اداری و ... بود. استراتژی گذار در برنامه مذکور، بر این پایه استوار بود که به دلیل عدم شایستگی نظام کهنه در جوابگویی به خواست‌های مردم و ناتوانی طبقات اجتماعی در تصاحب قدرت از مسیر کلاسیک، باید یک گروه سیاسی و انقلابی از طریق مبارزه فراگیر و دامنه‌دار قدرت سیاسی و حکومتی را از طبقه حاکم سلب و خود جانشین آن شده و تحول و دگرگونی در کلیه شئون اجتماعی را محقق سازد.

کلیدواژگان: حزب مردم ایران، سوسیالیسم، خداپرستی، ایران، ایدئولوژی.

© ۱۴۰۳ تمامی حقوق انتشار این مقاله متعلق به نویسنده است. انتشار این مقاله به صورت دسترس‌پذیر آزاد مطابق با گواهی (CC BY-NC 4.0) صورت گرفته است.

مقدمه

نهضت موسوم به جنگل در اوایل جنبش رویه‌ای مذهبی داشت و علیه روس‌ها و با عدم امنیت ملی ایران می‌کرد، هرچند میرزا اصرار داشت که تا حد امکان از برادرکشی و خونریزی ایرانی به دست ایرانی پیش‌گیری کند. در دوره اول نهضت جنگل، روابط جنگلیها با روسها که برای بیش از یک قرن، کابوس استقلال و تمامیت ارضی ایران بودند کاملاً خصمانه بود و روسها سعی تمام داشتند تا با روشهای خشن و نظامی، این منطقه تحت سلطه را همچنان برای خود آرام نگه دارند. وثوق الدوله در مسیر تلاش برای انعقاد قرارداد ۱۹۱۹، دسته‌های قزاق را برای سرکوب جنبش به گیلان اعزام کرد که باعث تسلیم و یا اعدام بخش بزرگی از نیروهای میرزا و اشخاص اثرگذار در نهضت او گردید. در این دوران انقلاب کمونیستی به رهبری لنین در روسیه به پیروزی رسید و میرزا به سبب دلبستگی‌های پیشین به انقلابیون قفقازی، به این گمان که دولت جدید روسیه از جنس همان انقلابیون است و تفاوت ماهوی با زمامداران پیشین روسیه دارد، دست دوستی دراز شده از سوی مأموران آن کشور را فشرده در حالی که نمیدانست سیاستمداران در مسکو همزمان با دشمنان اصلی او یعنی دولت استعمارگر انگلستان و دولت مزدور و مرعوب ایران طرح دوستی و معامله می‌ریزند (Ganits, 2006).

دو سال از آغاز جنگ جهانی اول نگذشته بود که تحولات شگرفی در روسیه به وقوع پیوست. اتفاقاتی که جهان را در عرصه‌های گوناگون تکان داد. سقوط حکومت تزاری ورق جنگ را برگرداند. روسیه از متحدان خود جدا شد و به تنهایی با آلمان قرارداد صلح امضاء کرد. در روسیه پس از مدتی که قدرت دست به دست می‌شد، سرانجام بلشویک‌ها قدرت را به دست گرفتند. آن‌ها شعارهایی در عرصه بین‌المللی می‌دادند که هر شنونده‌ای را جلب می‌نمود. به خصوص که اگر این شنوندگان مخالف نظام‌های استعمارگر بودند. اندیشه‌های مارکسیستی که تا آن زمان هرگز در عمل به محک اجرا گذاشته نشده بود و تازه و بکر می‌نمود، اینک خواهان رهایی مردم جهان از بند هرگونه استعمار و استثمار بود.

شرایطی مهیا شده بود تا روشنفکران و نخبگان کورهای که زیر یوغ بیگانه بودند به سمت شوروی کشانده شوند. به خصوص که شوروی‌ها وعده می‌داد در رهایی آنان از زیر پنجه‌های بیگانه از هیچ‌گونه کمکی دریغ نخواهد کرد. این ادعا در بیانیه مشترک لنین و استالین کاملاً مشهود است.

سران جنبش جنگل نیز از این قاعده مستثنی نبودند. این‌گونه بود که میرزا کوچک نیز تحت نفوذ شعارهای ظلم ستیز کمونیست‌ها قرار گرفت و دست کمک به سوی بلشویک‌ها دراز کرد، به‌خصوص که همه این صداها از شمال ایران بلند می‌شد.

البته جنگلی‌ها جدای از تأثیری که از ایده‌های انقلاب اکتبر پذیرفته بودند، دلایل دیگری نیز برای نزدیکی به شوروی داشتند. پس از جدایی احمد کسماپی، کشته شدن دکتر حشمت و عقب نشینی‌های پی‌درپی مقابل نیروهای دولتی، اینک جنبش نیازمند یک خون تازه بود. این مسئله خود سبب گرایش جنبش و میرزا به سوی روس‌ها می‌شد (Shaaian, 1970).

بلشویک‌ها در ماه‌های نخستین و طوفانی پیروزی خود، با توجه به محتوای انقلابی جنبش به این نتیجه رسیدند که جنبش دارای ماهیتی ضد فئودالی است، بنابراین گمان بردند از این جنبش می‌تواند برای صدور انقلاب و مقابله با انگلستان در ایران و خاورمیانه بهره‌برداری کنند. اما از یک سو شکست بلشویک‌ها در مذاکره با رهبر جنبش جنگل و مشاهده تضادهای درونی آن و از سوی دیگر سازش بلشویک‌ها با انگلستان در مسائل جهانی، جنبش جنگل را قربانی ایدئولوژی‌های آرمانی و انقلابی خود نمودند. این پشت نمودن شوروی نقش مهمی در شکست زود هنگام جنبش داشت (Ganits, 2006).

تاریخ جنگل نشان می‌دهد که جریان‌ها و عوامل آسیب‌زای گوناگونی در فروپاشی این نهضت دخالت داشته است، که بخشی از آن‌ها از خارج بر نهضت تحمیل شده‌اند و پاره‌ای دیگر از درون نهضت سر برآوردند و سهم مهمی در فروپاشی آن داشتند، که عمده‌ترین این عوامل عبارتند از: نفوذ جریان دین‌ستیزی به جنگل، نفوذ افکار کمونیستی به درون جنگل، دنیا زدگی و منفعت‌پرستی برخی از رهبران نهضت، جریان تفرقه و نفاق، بهبودی روابط شوروی، انگلستان و دولت مرکزی ایران (Pawson, 2006).

ابراهیم فخرایی در کتاب سردار جنگل شرایط اجتماعی‌ای که در آن نهضت جنگل پا گرفت را این‌گونه توضیح می‌دهد که مسأله مهم این است که تغییرات سیاسی در ایران و گیلان موجب تغییرات اساسی در زندگی دهقانان، پس از استقرار نظام مشروطه نشد. از جمله این که رابطه دولت و حکام محلی و خوانین و اربابان با مردم تغییری نکرد. فقر و بیکاری و مهم‌تر از همه فقدان امنیت و تجاوز قوی به ضعیف که به جامعه ایرانی عموماً و به جماعت گیلانی خصوصاً تحمیل شده بود و اغتشاش در سراسر کشور بر اثر دسائس بی‌انقطاع همسایه جنوبی و تهدیات بی‌پروای همسایه شمالی وجود داشت.

در بین قیام‌های رویداده در دوره زمانی پس از انقلاب مشروطه و مقارن با جنگ جهانی اول، جنبش جنگل از اعتبار و اهمیت ویژه‌ای برخوردار است؛ زیرا از یک‌سو مدت حیات این جنبش در قیاس با قیام‌های دیگر بیشتر بود و از سویی دیگر وضعیت خاص جغرافیایی گیلان و شکل پارتیزانی مبارزه رویارویی دولت مرکزی با این جنبش را دشوار می‌نمود. این جنبش که در واقع یک واکنش ملی و دینی نسبت به سیاست‌های استعماری و استیلا جویانه قدرت‌های فرادست آن زمان بود، در سال ۱۳۳۳ ق. شکل گرفت و پس از هفت سال مبارزه فرسایشگر، سرانجام در سال ۱۳۴۰ ق. به فرجام غم‌انگیزی دچار شد.

البته جنبش جنگل که هدف غائی اش تصرف تهران و برقراری یک نظم جدید بود. سرانجام همچون دیگر قیام‌های ایران در آن دوره، در هم شکسته شد و فروپاشید. با توجه به اینکه پژوهش‌های دیگری در این زمینه به بررسی چرایی شکست این جنبش پرداخته‌اند. همچنین با توجه به اینکه میرزا کوچک خان در دو دوران برپا بودن نهضت جنگل با فراز و نشیب‌ها و توهماتی نسبت به شوروی مواجه شد، ضروری به نظر می‌رسد که به تحلیل جنبش جنگل و تاثیرات آن بر امنیت ملی ایران پرداخته شود.

کرامتی، (۱۳۸۳) در مقاله خود با عنوان "آسیب‌شناسی نهضت جنگل" اعلام کرد که تاریخ این سرزمین خصوصاً یکصد ساله اخیر، ظرف حوادث مهم و رویدادهای تعیین‌کننده‌ای در عرصه‌های سیاسی و اجتماعی بوده است که یکی از آن‌ها جنبش جنگل به رهبری روحانی مبارز میرزا کوچک خان جنگلی است؛ این جنبش که در واقع یک واکنش ملی و دینی نسبت به سیاست‌های استعماری و استیلا جویانه قدرت‌های فرادست آن زمان بود، در سال ۱۳۳۳ ق. شکل گرفت و پس از هفت سال مبارزه فرسایشگر، سرانجام در سال ۱۳۴۰ ق. به فرجام غم‌انگیزی دچار شد. نوشتار حاضر تحلیلی است مستند از منظر آسیب‌شناسی، به این جنبش مقدس؛ آنچه به عنوان مهمترین عوامل در این شکست نقش داشتند عبارتند از: ۱ استحالته فکری نیروهای جنگل بر اثر نفوذ تفکرات الحادی کمونیستی. ۲ ریاست‌طلبی و دنیاخواهی برخی از رهبران و عوامل با نفوذ جنگل. ۳ جریان تفرقه و نفاق. ۴ بهبود روابط دولتهای درگیر و تبانی آن‌ها برای حذف نهضت جنگل.

خلیجی و رادمرد (۱۳۸۸) در مقاله خود با عنوان "تناقض ایدئولوژیک در جنبش جنگل" به بررسی علت اصلی شکست نهضت جنگل پرداختند. آنان اعلام کردند که تا پیش از ورود ارتش سرخ به ایران، جنبش جنگل یک نهضت ملی و اسلامی بود. هدف اصلی تشکیل این جنبش نیز خروج نیروهای خارجی (روس و انگلیس) از ایران بود. در کنار این هدف جنبش برپایی عدالت، در برخورد با حکام ستمگر محلی و کشوری و دادرسی به مردم را مدنظر داشت. سخنان و اظهارات رهبر جنبش، اعلامیه‌ها و فعالیت‌ها همه و همه به خوبی این اهداف مهم را نشان می‌دهند. البته روند جنبش در رسیدن به این اهداف دارای فراز و نشیب بوده است. اما با ورود ارتش سرخ به ایران و تفاهم‌هایی که میان رهبران جنبش و فرماندهان ارتش سرخ صورت می‌گیرد، رهبران جنبش بر عدم اجرای کمونیسم تاکید می‌کنند، لیکن جو ایده آل انقلابی و

ورود نیروها و عناصر شوروی به تدریج نخستین ایدئولوژی جنبش را به چالش می‌طلبد. این مساله باعث کاهش سرمایه اجتماعی جنبش و به تدریج فروپاشی آن گردید.

جواهری (۱۳۸۶) در مقاله خود با موضوع "نهضت اسلامی جنگل" پیرامون نهضت جنگل بیان کرد که نهضت اسلامی جنگل، یکی از نهضت‌های ضداستبدادی و ضداستعماری تاریخ معاصر است که در سال ۱۲۹۳ ش (۱۳۳۳ ق / ۱۹۱۵ م) آغاز و به مدت هفت سال ادامه یافت. رهبر، کارگردان، و شخص اول نهضت جنگل، شهید میرزا کوچکخان جنگلی است که یک روحانی روشنفکر، آگاه، مبارز و فداکار بود. وی معتقد است که میرزا کوچکخان، فرزند حوزه علمیه شیعه بوده و در این پایگاه دینی تربیت شده است. همین عنصر مهم، نقشی حیاتی در «اسلامی بودن نهضت او»، «تقید به فرایض دینی و اخلاق اسلامی»، «دوری از فساد روشنفکرانمایان»، «مبارزه با انگلیس و شوروی کمونیستی»، «صداقت سیاسی»، «ستیز با کفار»، «همراهی با قرآن»، «توکل بر خدا»، «تکیه بر شعارهای قرآنی»، «استبداد و استعمارستیزی» و «زهد و قناعت» سردار جنگل داشته است.

با توجه به مطالب گفته شده در بالا و اینکه تا بحال پژوهشی در رابطه با آسیب شناسی نهضت جنگل و تاثیر آن بر امنیت ملی ایران توسط دیگر محققین انجام نشده است، لذا ما در این پژوهش به این سوال کلی پاسخ می‌دهیم که نهضت جنگل با سیاست‌های میرزا کوچک خان چه اثراتی بر امنیت ملی ایران داشته است؟

روش پژوهش

این پژوهش توصیفی - تحلیلی و از نوع تاریخی می‌باشد. تحقیق تاریخی، از آن دست تحقیقاتی است که بر موضوعی معین که در گذشته و در یک مقطع زمانی مشخص اتفاق افتاده، صورت می‌گیرد. از آنجا که در فاصله دو زمان مشخص در گذشته، رویدادهایی به وقوع پیوسته و ابزاری تکمیل گشته است، بنابراین تلاش محقق در روش تاریخی بر آن است که حقایق گذشته را از طریق جمع‌آوری اطلاعات، ارزشیابی و بررسی صحت و سقم این اطلاعات، ترکیب دلایل مستدل و تجزیه و تحلیل آنها، به صورتی منظم و عینی ارائه کند و نتایج پژوهشی قابل دفاع را در ارتباط با فرض یا فرض‌های ویژه تحقیق نتیجه بگیرد.

مبانی نظری

بعد از مستقر شدن حکومت مشروطه بار دیگر منتسبین به دربار و مالکین و قدرتمندان به مجلس رسیدند قوای روس و انگلیس در کشور حضور داشته و آرامش افراد را گرفته بودند. دولت مرکزی قادر نبود و توان جلوگیری از نیروهای بیگانه را نداشت در نتیجه ضعیف بودن دولت مرکزی نامنی به وجود آمد که هر شخصی در هر منطقه‌ای از کشور شورش میکرد دزدی و چپاول کاری عادی شد این فضای شکل گرفته در ایران این عقیده را در ذهن برخی از میهن پرستان وارد نمود که مشروطیت به نتیجه مناسب نرسیده است. آن‌ها دوباره بایستی دست به کار گردند و ایران را نجات دهند. نهضت جنگل که متشکل از برخی روشنفکران و اصلاح طلبان و دهقانان رنج دیده گیلانی بود، بسترها و عللی سبب بوجود آمدن نهضت جنگل شد.

رهبر نهضت جنگل بر اساس سابقه مبارزاتی اش در جنبش مشروطیت شرکت کرد و در راه رسیدن به مقاصد بود که بعد از برقراری حکومت مشروطه به آن دست پیدا نکرد و از رسیدن به مقاصد خویش از راه حکومت مشروطه ناامید گردیدند. حکومت مشروطه از مقاصد مشروطه خواهان دور شد بنابراین این ناامیدی علت قیام شد. افرادی که بر روی کار آمدند، همان پیروان دربار بودند که جهت حراست از مقاصدشان به دامان روس و انگلیس پناه میبردند انقلاب مشروطیت با آن که از قدرت مطلق و نفوذ تام اشراف و خانها کاست و بندهای اسارت اشخاص مظلوم را سست تر کرد اما قادر نبود امتیازات ستمکاران را از بین ببرد و به برقرار نمودن حکومت دموکراتیک دست یابد.

دشمنان مشروطیت به لباس آزادی خواهی در آمدند و سریع موفق گشتند که راه انقلابی حوادث را منحرف کنند اجرای قانون اساسی را معوق کنند بر این اساس محافظه کاری داخلی و استعمارگران خارجی با بهره گیری از جهل و بی خبری افراد انقلاب ملت ایران را ناتمام گذاشتند. نظام ارباب رعیتی در مناطق مختلف وجود داشت مالکان و خانها افراد را به بند ظلم و ستم خود میکشیدند ارباب صاحب جان و مال رعیت بود رعیت را به بیگاری می کشاند. نیروی نظامی متحد در ایران وجود نداشت تا قادر باشد با نیروهای بیگانه و اشرار داخلی مقابله کند. این کار علت عدم امنیت در کشور شد در راهها دزدان افراد را غارت مینمود. شرایط به شکلی بود که افراد احساس امنیت نداشته و هر که در خود احساس قدرت مینمود امنیت افراد را سلب می کرد شرایط سیاسی اجتماعی که سبب شکل گیری نهضت جنگل گردید، متأثر از آزمندی و تجاوزگری زمیندارانی بود که هیچ نوع توجهی به زندگی کشاورزان مولد یا حتی بهره وری آینده از خود زمین هم نداشتند. سوء استفاده از قدرت جهت مال اندوزی عدم وجود مسئولیت اجتماعی پیش مقامات دولتی، مقاصد فردی سیاستمداران و دسیسه و ریاکاری به عنوان وسیله ای جهت رسیدن به مقصود، فرهنگ سیاسی نخبگان حاکم را شکل می داد (Dailami & Hasan, 1979).

دلیل دیگری که در پیدایش این نهضت جایگاه مهمی داشته علت جغرافیا است. علتی که سبب گردید میرزا کوچک خان تهران را به مقصد شمال کشور ترک نماید. او به منطقه محل زندگی خود نسبت به جای دیگر آگاهی و تسلط زیادتری داشت. چون گیلان به علت جنگلهای زیاد آن طور که همواره مثل مانعی دفاعی در مقابل دشمنانشان عمل کرده، به عنوان یک پتانسیل استراتژیکی برای نیل به پیروزی نهضت به شمار می آمد. ایران به علت ضعف به امور منطقه ای توجهی نمی کرد به ویژه به مناطق مرزی آن گونه که قیام خیابانی در آذربایجان و کلنل پسیان در خراسان و میرزا کوچک خان در گیلان مناطق مرزی. این بی توجهی دولت به امور مناطق باعث تسلط روس بر این ایالات شد. بنابراین جهت مبارزه با غارتگران داخلی و خارجی تفنگ بر دست گرفتند تا غفلت دولت را جبران نمایند. علت دیگر، قیام علیه دولت مرکزی است. بعد از وقوع جنگ جهانی و اشغال ایران به وسیله دولت های بیگانه در اکثر نقاط ایران مقاومت های گوناگون فردی و قبیله ای در مقابله هجوم بیگانه و گاهی یاغیگری و علم مبارزه با دولت افراشته گردید. قیام عبدالحسین موسوی نجفی لاری مبارزات رئیسعلی دلواری زائر خضرخان، حسین خان چاه کوتاهی و... در جنوب کوچک خان جنگلی در شمال... از این قسم مبارزاتی بودند که در مقابل نیروهای بیگانه انجام گرفت اقتدار ملی دولت به شکلی رو به انحطاط بود که دولت قادر نبود به عنوان یک واحد سیاسی منسجم از استقلال و تمامیت کشور دفاع نماید. به ناچار اشخاص و قبایل و گروه ها جهت دفاع از جان و مال و خاک خویش، به شکل فردی و یا گروهی به شکل محدود دست به قیام و مقاومت زدند هرج و مرج داخلی آشفتگی شرایط اجتماعی و سیاسی فقدان امنیت فقر و قحطی و... از نمونه مسائلی میباشد که بعد از جنگ جهانی اول جامعه و مردم ایران را درگیر نمود این مسائل هر چند ریشه در شرایط اجتماعی اقتصادی و سیاسی کشور داشت اما با کشیده شدن ناخواسته ایران به جنگ جهانی اول رشد پیدا کرد و به علت مداخلات زیاد دول خارجی مانند انگلستان روسیه تزاری آلمان و عثمانی در امور داخلی ایران تشدید یافت پیدایش این نوع رویدادها در دولتی که بعد از دادن خونها و فداکاریهای زیاد موفق به بدست آوردن مشروطه و پارلمان گشته بود و آرمانهای آزادی خواهانه ای در ذهن میپروراند بی تردید اقدامات و عکس العمل هایی را به دنبال داشت که از آن نمونه میتوان به ارتکاب جنبشهای انقلابی در منطقه هایی مثل گیلان و آذربایجان و اعتراض و نافرمانی نسبت به دولت مرکزی را در نقاط دیگر اشاره کرد. جمعیت ایران در قحطی و فقر روزگار زندگی میکردند در مناطق مختلف افراد زیر ظلم و زیاده خواهیهای خانها شانه خم نموده بودند نیروهای روسیه و انگلیس که احمد شاه قاجار را بازیچه قدرت خود نموده بودند مالک جان و مال مردم بودند. دولت ایران توان ایستادگی در برابر با این دولتها را به خود نمیدید. این آشفتگی ها در ایران علت بروز دو گونه حرکت گردیدند. برخی از وضعیت موجود سوء استفاده نموده و به دزدی و چپاول دارایی مردم دست زدند و بر نابسامانی و آشفتگی شرایط اضافه کردند برخی دیگر که قدرت دیدن بیچارگی افراد و در یوغ

استعمار و استثمار بیگانه بودن را نداشته به پا خواسته و با نیروهای بیگانه و گماشتگان آن‌ها مقابله نمودند که از برجسته ترین این حرکتها نهضت جنگل است که در اوضاع و احوال آن، زمان ظهور یافت (Korijanipour, 2022).

آسیب‌ها و تهدیدهای امنیت ملی

در مقابل قدرت ملی که برخی از فرصت‌های ملی و کسب امنیت را به ذهن متبادر می‌سازد، مبحث تهدیدها و آسیب پذیری‌های ملی، فقدان امنیت و ناامنی را در ملاحظات امنیت ملی یک کشور، مورد توجه قرار می‌دهد. جداسازی تاثیرات ملی از تهدیدها و یا آسیب پذیری‌های ملی کاری دشوار و حتی ناممکن می‌باشد. در واقع ترکیب این دو موضوع، سطح امنیت و ناامنی ملی را مشخص می‌سازد. آسیب پذیری وجه داخلی ناامنی و تهدیدها وجه خارجی آن است. بنابراین هرچه دولت با توجه به عوامل تاثیر گذار فراوان داخلی ضعیف تر باشد، در نتیجه از آسیب پذیری بیشتری برخوردار است. این مساله در افزایش تهدیدها علیه آن دولت نیز کاملاً تاثیر مستقیم دارد. در واقع آسیبی پذیری ممتد داخلی در نتیجه ضعف‌های درونی، موجب افزایش کیفیت و کمیت تهدیدهای بیرونی نیز می‌گردد. تعامل بیش از اندازه آسیب پذیری‌های درونی با تهدیدهای بیرونی در دولت‌های ضعیف به جایی خواهد رسید که عملاً نمی‌توان مرز چندان دقیقی میان دو حوزه آسیب پذیری‌ها و تهدیدها قائل شد. ضمن اینکه این تعامل باعث می‌گردد بسیاری از آسیب پذیری‌ها تبدیل به تهدیدهای ملی گردند؛ ولی توانمندی ملی و برخورداری از یک دولت قوی باعث می‌گردد، بسیاری از آسیب پذیری‌ها از فرصت کمی برای نمود یافتن برخوردار شوند و از سوی دیگر تهدیدهای بیرونی نیز تا حدود زیادی با توجه به قدرت درونی مورد جذب و هضم قرار گیرند.

سیاست‌های امنیت ملی

هر کشوری برای پی گیری سیاست‌های امنیت ملی خود ناچار از داشتن درک روشنی از استراتژی ملی خود است. استراتژی ملی مجموعه‌ای از انتخاب‌های ملی است که با توجه به محدودیت‌ها و امکانات ملی به قصد نایل شدن به اهداف ملی تدارک می‌شوند. برای استراتژی ملی، دو زیر استراتژی در نظر گرفته می‌شود که عبارتند از: استراتژی توسعه ملی و استراتژی امنیت ملی.

بر طبق این دیدگاه در استراتژی توسعه ملی، کشورها به تعقیب اهدافی می‌پردازند که متضمن رشد، توسعه، آبادانی و تکامل آنهاست، ولی در استراتژی امنیت ملی کشورها اهداف امنیتی و بقای خود را پی جویی می‌کنند. مرز کشیدن دقیق میان توسعه و امنیت، در برداشت‌های جدید امنیت ملی چندان واقعی به نظر نمی‌رسد، بدون آنکه معتقد باشیم که امنیت یعنی توسعه و توسعه یعنی امنیت، باید پیچیدگی‌های ارتباطی خاص این مفاهیم با یکدیگر را در شرایط جدید در نظر داشت. رویکرد درون نگر و نیز بسیط‌نگر در ملاحظات جدید امنیت ملی از اهمیت بسزایی برخوردار هستند. نگاه اجمالی به مباحث جدید امنیت ملی و نیز آثاری که بر استراتژی امنیت ملی کشورها تمرکز و دقت نظر دارند، کافی است تا جایگاه پراهمیت مسایل توسعه را در سیاست‌های امنیت ملی دریابیم (Porzoroumi & Hossein, 2013).

چنین به نظر می‌رسد که شرایط و روند جهانی را به سمتی می‌کشاند که عملاً به تضعیف مقوله امنیت دسته جمعی از رهگذر توجه به فن آوری‌های جدید مربوط به سلاح‌های کشتار جمعی، منجر می‌شود. معنای این ادعا آن است که نیروی نظامی بر خلاف گمان اولیه هم چنان - ولی در قالبی غیر سنتی - در معادلات امنیتی ایفای نقش می‌کند. توجه به نقش‌های غیر سنتی نیروی نظامی از جمله محورهای اصلی مطالعات امنیتی در قرن حاضر است که می‌طلبد در کنار سایر ابعاد امنیت ملی مورد توجه قرار گیرند. لازم به تذکر است که در حال حاضر این اقدامات را قدرت‌های بزرگ، سازمان‌های فراملی، سازمان‌های منطقه‌ای و یا جنبش‌ها و گروه‌هایی که قادر به ایفای نقش موثر در عرصه بین‌المللی هستند قرار است بر عهده داشته باشند. اگر چه ایده فوق از سوی طیف وسیعی از اندیشه‌گران غربی اظهار و تایید شده است. به گونه‌ای که امروز از آن به عنوان یکی از اصول معادلات امنیت ملی یاد می‌شود اما نباید فراموش کرد که اکثر دولتمردان کشورهای جهان

سومی و مستقل از این تفسیر که نوعی مداخله جویی را می‌رساند، انتقاد کرده و آن را مطابق با اصل مساوات واحدهای ملی در گستره بین‌المللی نمی‌دانند (Eftekhari, 2013).

نهضت جنگل

نهضت جنگل، نهضتی به رهبری کوچک خان جنگلی در منطقه گیلان و مازندران برضد استبداد داخلی و استعمار خارجی بود. نهضت جنگل از نظر سیاسی، اجتماعی و ترکیب رهبری به دو دوره تقسیم می‌شود: دوره نخست با عزیمت میرزا کوچک خان به گیلان آغاز شد و با توقف مخاصمات جنگی و انحلال کمیته اتحاد اسلام پایان یافت (Fakhrai, 1987).

تقسیم بندی نهضت جنگل به لحاظ سیاسی، اجتماعی و ترکیب رهبری

نهضت جنگل از نظر سیاسی، اجتماعی و ترکیب رهبری به دو دوره تقسیم می‌شود: دوره نخست با عزیمت میرزا کوچک خان به گیلان (رجب ۱۳۳۳ ق/ خرداد ۱۲۹۴ ش) آغاز شد و با متوقف شدن مخاصمات جنگی و انحلال کمیته اتحاد اسلام پایان یافت (شعبان ۱۳۳۸ ق/ اردیبهشت ۱۲۹۹ ش)؛ دوره دوم با ورود ارتش سرخ شوروی به ایران (۲۹ شعبان ۱۳۳۸ ق/ ۲۸ اردیبهشت ۱۲۹۹ ش) آغاز شد و با شکست نظامی نهضت جنگل و شهادت میرزا کوچک خان (۱۱ آذر ۱۳۰۰) به پایان رسید. دوره دوم سه مرحله داشت:

- ۱- توافق نمایندگان جنگل با نمایندگان دولت شوروی (نه ماده انزلی) و تشکیل حکومت موقت جمهوری؛
- ۲- کودتای حزب کمونیست بر ضد میرزا و تشکیل دولت ائتلافی احسان‌الله‌خان، نمایندگان دولت شوروی و حزب کمونیست ایران؛
- ۳- ورود حیدرخان عموآوغلی به ایران و تشکیل دولت جمهوری شورایی گیلان (Kermani, 2010).

چرایی و تحلیل جنبش جنگل

پس از امضای فرمان مشروطه در سال ۱۲۸۵، همه مجاهدان و مردمی که در این انقلاب سهیم بودند منتظر رفع بی‌عدالتی‌های سیاسی و اقتصادی از یک طرف و استقلال هر چه بیشتر کشور از طرف دیگر بودند. اما با توپ بسته شدن مجلس اول توسط محمدعلی شاه قاجار و انحلال مجلس دوم با التیماتیوم روسیه تزاری، امید انقلابیون و مردم بر باد رفت. آغاز جنگ جهانی اول در سال ۱۹۱۴ (۱۲۹۳ ش) شرایط ایران را در مرکز و شمال و جنوب پیچیده‌تر و بدتر کرد. در این شرایط میرزا کوچک خان که خود از مجاهدان انقلاب مشروطه بود، تصمیم به قیام مسلحانه در خطه گیلان گرفت. میرزا پس از چند سال که به علت حکم غیابی روسیه مجبور بود به گیلان مراجعت نکند در سال ۱۲۹۴ به رشت رفت و اندیشه قیام خود را اولین بار با دکتر حشمت در میان گذاشت. به این ترتیب حلقه اولیه نهضت با همراهی دکتر حشمت و حاج احمد کسمائی و چند تن دیگر شکل گرفت. این حلقه در ابتدا با عنوان «کمیته اتحاد اسلام» فعالیت خود را آغاز کرد. کم‌کم بر تعداد مجاهدان گیلانی به خصوص از اهالی کسمای گیلان افزوده شد. آن‌ها جنگل را به عنوان مقر خود انتخاب کردند. در همان سال اول روزنامه جنگل را تأسیس کردند و افکار و ایدئولوژی و اقدامات خود را در میان مردم ترویج دادند. در سال اول روزنامه ابزار بسیار خوبی برای نشر عقاید و توضیح اقدامات آن‌ها بود. در آن‌جا از استبداد دولت و حکام محلی و نقش روسیه و انگلیس در چپاول ملت ایران سخن می‌گفتند.^۱ خیلی زود درگیری‌های مسلحانه شروع شد. در ابتدا با حکام محلی از جمله حاکم طالش که از طرف دولت مامور شده بود، درگیر شدند و آن را شکست دادند بعد با نیروهای قزاق جنگیدند و آن‌ها را نیز شکست دادند و از این جنگ توانستند تعداد قابل توجهی اسلحه و اسب به غنیمت ببرند. بعد از آن مفاخرالملک رئیس ژاندارمری رشت به جنگ با جنگلیان آمد که او نیز شکست خورد و اسیر شد. اهالی

^۱رواسانی، ش. (۱۳۸۱) نهضت جنگل، تهران: دفتر پژوهشهای فرهنگی. ص ۲۵

روستایی به خاطر کینه و نفرتی که از مفاخرالملک داشتند وی را در مسیری که یاران میرزا او را به اسیری می‌بردند، به قتل رساندند. از این زمان به بعد، محبوبیت جنگلی‌ها در رشت زیاد شد، به طوری که بسیاری از مردم ستم‌دیده مظالم و شکایت‌های خود را از خوانین و حکام نزد میرزا می‌بردند. پس از مدتی دولت با قوای مجهزتری به جنگ با آن‌ها آمد، اما همه تلاش میرزا این بود که بردارکشی نکند. وی نیروهای خود را به چند دسته تقسیم می‌کرد و دستور به عقب‌نشینی می‌داد. دکتر حشمت و دسته او پس از تعقیب و گریزهای فراوان از پای درآمدند و بر اساس امان‌نامه‌ای که از دولت دریافت کردند تسلیم شدند اما پس از تسلیم شدن اعدام شدند. حاج احمد کسمائی که از زمین‌داران گیلان بود به خاطر اختلافات با میرزا از او جدا شد. یکی از دلایل اصلی این جدایی ماهیت حرکت و اندیشه میرزا بود که بیشتر بر حقوق مردم دهقانی تأکید می‌کرد (Wilson, 1973).

با انقلاب روسیه، نیروهای قزاق از شمال ایران خارج شدند و در عوض انگلیسی‌ها پا به منطقه می‌گذارند. بنابراین انگلیسی‌ها دشمن جدید جنگلی‌ها شدند. همان‌طور که انگلیسی‌ها هم جنگلی‌ها را مزاحم خود می‌دیدند. چند درگیری جدی میان آن‌ها از جمله بمباران هوایی انگلیسی‌ها رخ داد. نهایتاً ارتش سرخ روسیه که وابسته به انقلاب ۱۹۱۷ روسیه بود برای مقابله با انگلیسی‌ها و حمایت از جنگلی‌ها وارد انزلی شدند. پس از انقلاب روسیه امیدی در برخی روشنفکران سوسیال دموکرات از جمله احسان الله خان و خالو قربان بوجود آمده بود، این امید و جنگ جنگلی‌ها با امپریالیسم انگلیس سبب شد آن‌ها به همراه دار و دسته خود به نهضت جنگل بپیوندند. در این شرایط موقعیت جنگلی‌ها تقویت می‌شود. به خصوص پس از کنگره‌ای که از طرف سوسیالیست‌های منطقه قفقاز با همراهی جنگلیان در انزلی برگزار شد و باعث شکل‌گیری «حزب کمونیست ایران» شد، موقعیت جنگلی‌ها بیشتر بهبود یافت. پس از این کنگره، حیدرخان عمواغلی که از سوسیال دموکرات‌های مشهور بود به نهضت جنگل پیوست. حیدرخان به لحاظ فکری و مالی وزنه بسیار نیرومندی بود و از طرف روسیه به طور کامل حمایت می‌شد. در این شرایط بود که جنگلی‌ها به کمک دوستان روسی خود شهر رشت را به تصرف درآوردند و اعلام «جمهوری شورایی سوسیالیستی ایران» کردند. در واقع این برای اولین بار بود که در ایران سلطنت را ملغی و جمهوری را اعلام می‌کردند، همان‌طور که می‌دانیم در انقلاب مشروطه به دنبال الغای سلطنت نبودند. برنامه جنبش این بود که پس از رشت، با تقویت قوا، به سمت تهران حرکت کرده، آن را به تصرف درآورند. در این زمان، بعد از پنج سال و نیم که از آغاز نهضت می‌گذشت به نظر می‌رسید که جنبش به آرمان اولیه خود دست یافته است یا به عبارتی جنبش اهداف خود را تحقق بخشیده است. اما در حقیقت این نقطه اوج، نقطه سقوط و زوال جنبش نیز بود. این پارادوکس را باید در پارادوکس ایدئولوژی (جهت جنبش) شناسایی کرد. جنبش از ابتدا بر نفی دخالت بیگانگان در امور ایران (اعم از روسیه و انگلیس) و رفع ظلم و بی‌عدالتی با تفسیر دینی و مذهبی که از آن می‌شد، بنا گذاشته شده بود (Zahid Zahidani, 2010).

بخشی از ماهیت این شرایط خیلی زود برای میرزا آشکار شد. به همین سبب در نصیحت حلقه اول جنبش و نیز یادآوری توافق نامه خود با روس‌ها مبنی بر عدم تبلیغ کمونیسم از یک طرف و روشنگری مردم درباره نهضت در مساجد از طرف دیگر سعی می‌کرد. اما این تلاش‌ها فایده‌ای نبخشید و تصمیم گرفت تا بهبود شرایط به جنگل برگردد. چند روز بعد کودتایی توسط توزیع‌کنندگان با حمایت روس‌ها علیه میرزا شکل گرفت. و میرزا را از مقام خود خلع کردند و احسان الله خان را به جای وی نشانند.

میرزا نامه‌هایی به لنین و مدیوانی نوشت و بر باد رفتن آرمان‌های آزادی خواهانه و مساوات طلبانه را فریاد زد اما لنین جوابی نداد و مدیوانی او را ضد انقلاب خواند. در این شرایط بود که معادلات دولت روسیه با دولت انگلیس و دولت ایران شکل جدیدی به خود می‌گرفت (مکان جنبش). دولت روسیه به دنبال بهبود روابط با انگلیس و دولت ایران بود. از همین رو دیگر نمی‌توانست از دولت پس از کودتای گیلان به رهبری احسان الله خان حمایت کند. در همین زمان، رضاخان نیز که به عنوان سردار سپه انتخاب شده بود، به رشت حمله کرد و بدون مقاومت چندانی آن را تصرف کرد. خالو قربان تسلیم شده، اما احسان الله خان به باکو فرار کرد و از آن پس ماهانه از دولت روسیه مقرری

دریافت می‌کرد. قشون دولتی به دنبال میرزا به جنگل‌ها رفتند. میرزا قصد داشت با مخفی شدن در جنگل منتظر فرصت جدیدی باشد. اما در سرما و یخبندان طاقت نیاورد و جان سپرد. او را به رشت آوردند و سرش را از بدن جدا کردند و خالو قربان آن را به تهران برد و از رضاخان درجه سرهنگی دریافت کرد (Pawson, 2006).

مراقبت هیئت دولت در فسخ قراردادهایی ضد اقتدارات ملیه

استغنائی طبع میرزا، برجسته‌ترین ویژگی او بود که به روش سیاسی اجتماعی قیام جنگل سرایت کرده بود. سعدالله خان درویش که در جوانی با میرزا کوچک‌خان آشنا شده بود، می‌گوید: «گاهی به منزل محقر ایشان می‌رفتم. دو اتاق داشت که فقط یکی از آن‌ها فرش زیلو داشت. با اینکه با نهایت سختی و عسرت روزگار می‌گذرانید، هیچ‌وقت حاضر نمی‌گردید به احدی اظهار کند. با نهایت تنگ‌دستی زندگی می‌کرد. حتی دست نیاز نزد دوستان دراز نمی‌کرد. با مرحوم خلخالی آشنایی پیدا کرده و اغلب به منزل او می‌رفت، اما چنان برنامه خود را تنظیم می‌نمود که آنان ناهار را خورده باشند. اتفاقاً روز موقع صرف ناهار رسید. هر چه مرحوم خلخالی اصرار کرد، او غذا بخورد، با اینکه شب هم شام نخورده و چیزی نداشت که بخورد، قبول نکرد. از اینجا باید پی برد که این مرد چه اندازه عزت نفس داشت. میرزا در خیزش جنگل هم کوشید که نه زیر بار بیگانگان برود و نه سر تسلیم در برابر کارگزاران فرومایه رژیم استبدادی فرود آورد (Darvish, 2009).

عین‌السلطنه در خاطرات خود می‌نویسد: «هیئت اتحاد اسلام دستگاهی حالا، میرزا کوچک‌خان اغلب مردم را داخل این هیئت نموده است. آنان در امورات شرعیه از نماز و روزه و غیره، نهایت اهتمام را دارند. هر کس تخلف کند، مجازات شرعی می‌شود. در تهران، رشت، قزوین و نیز همه جا، اعوان و انصار دارد. کسی از اهالی شهرهای ایران منکر اقدامات آن‌ها نیست. همه تعریف می‌کنند و این را یک قوه مستعدی در مقابل روس و انگلیس و بی‌نظمی‌ها و بی‌حسابی مملکت می‌دانند. هر وقت لازم شود، این هیئت به سرکردگی میرزا برای قلع و قمع آن حاضر و کافی است (Salour & Afshar, 2013).

میرزا کوچک‌خان در سال ۱۳۰۰ خورشیدی، مصوباتی را در جمعیت جنگل تنظیم کرد که در تیرهایی از آن می‌خوانیم: اصلاحات اساسی کلیه دوایر مملکتی؛ به نحوی که امنیت داخلی و آزادی ملت ایران و حفظ منافع خارجی را اطمینان دهد. همچنین مراقبت هیئت دولت در فسخ قراردادهایی که ضد اقتدارات ملیه بوده و اهتمام در اجرای تعهداتی که در حفظ آزادی و استقلال دولت ایران ذمه‌وار می‌باشند (Darvish, 2009).

بر اساس مرام‌نامه‌ای که از روش سیاسی و هدف اصلی جنگلی‌ها بر جا مانده، می‌توان دریافت که به چه محورهایی توجه شده است:

- آسایش عمومی و نجات طبقات زحمت کش ممکن نیست، مگر به تحصیل آزادی حقیقی (از یوغ استعمار و استبداد) و تساوی افراد انسانی (در برخورداری) از اصول زندگانی و حاکمیت اکثریت به واسطه منتخبین ملت، قوای مجریه در مقابل منتخبین، مسئول بوده و تعیین آن‌ها از مختصات (وظایف) نمایندگان ملت می‌باشد.
- مصنوعیت شخصی و مسکن از هر گونه تعرض و حریت اقامت و مسافرت، منابع ثروت از قبیل خالصه‌جات، رودخانه‌ها، مراتع، جنگل‌ها، دریاها، معادن، طرق و شوارع و... جزو علایق عمومی است.
- ممنوع بودن انحصار و احتکار ارزاق و سرمایه، تعلیمات ابتدایی برای کلیه افراد مجانی و اجباری است، ولی تحصیلات متوسطه و عالیه برای اطفال که استعداد داشته باشند، مجاز و حتمی است. محصلین در انتخاب هر فن از فنون آزادند.
- دیانت چون از عواطف قلبیه است، باید مصون از هر نوع تعرض باشد.
- برانداختن بیکاری و مفت‌خواری به وسیله ایجاد مؤسسات و تشکیلاتی که تولید کار و شغل می‌نماید (Darvish, 2009).

بنابراین اینگونه می‌توان اذعان داشت که اوضاع نابسامان سیاسی کشور در بحبوحه جنگ جهانی اول و اشغال کشور مهم‌ترین عامل در شکل‌گیری نهضت‌های ضد استعماری در آن برهه است که بخشی از آن ناشی از بی‌توجهی یا ناتوانی مسئولین کشور نسبت به آن بود. این موضوع در شکل‌گیری نهضت جنگل نیز به‌خوبی مشهود است. هنگامی که ارتش تزاری روسیه در گیلان و سایر نقاط کشور دست به تاراج زد، رشته کارها از هم گسیخت و حقوق و نوامیس مردم بازیچه امیال سربازان روس شدند. در این شرایط افراد بدون چون و چرا و زمامداران کشور ایران، آن‌ها که صالح و وجیه‌المله بودند از عهده جلوگیری بر نیامدند و به مجرد پیش آمدن مشکلات، استعفا می‌دادند و در کاخ‌های خودشان به انتظار و عاقبت کار، به تماشا می‌نشستند (Mahdavi & Reza).

با این وجود تنها چیزی که به آن توجه نمی‌شد حقوق مردم، امنیت ملی و وضعیت کشور بود. در چنین وضعیتی بود که میرزا با همراهی چند تن از سران ملیون ایران، اتحاد اسلام را به‌وجود آورد و به مبارزه با وضعیت سیاسی کشور و بی‌اعتنایی مسئولین نسبت به خدشه‌دار شدن استقلال کشور و به مراقبت هیئت دولت در فسخ قراردادهایی که ضد اقتدارات ملیه که تبلور آن در قراردادهایی چون قرارداد ۱۹۱۹ نمود یافت، پرداخت. قرارداد ۱۹۱۹ که چند سال بعد از آغاز رسمی فعالیت‌های میرزا منعقد شد، مخالفت‌های جنبش جنگل و میرزا را به دنبال داشت. در واقع جنبش جنگل که برپایه احساسات شدید آزادی خواهان با عنوان "پان‌اسلامیزم" بنا شده بود، به تدریج و با انعقاد قراردادهای منحوس ۱۹۰۷ م. (۱۲۸۹ ش) و ۱۹۱۹ م. (۱۲۹۸ ش) به‌صورت یک جنبش و حرکت میهن پرستانه شدید، بر ضد این قراردادها در آمد (Madani, 2011).

میرزا کوچک خان جنگلی اعتقاد دارد که هر گاه ملت ایران در پی اعاده حقوق خود از دول بیگانه برآمده، توانسته است بر تلاش آن‌ها غلبه کند و این خود به خوبی آشکار کننده واقعیت جنبش میرزا کوچک‌خان است؛ زیرا به زعم میرزا قیام در برابر بیگانگان بهترین عامل مقاومت در برابر نفوذ و سلطه بیگانگان است، از همین رو است که گفته بود «تاریخ نشان می‌دهد که چند بار سیاست دول بیگانه در کشورمان نفوذ کرد؛ اما همین که خواستند احساسات ملی و امنیت و آزادمندی ایرانی را منکوب کنند، مساعی‌شان عقیم ماند. اکنون که ملت ایران به خوبی لذت آزادی و امنیت را درک کرده، دور ساختنش از این نعمت غیرقابل تصور است (Mehrddad, 2014).

اهتمام در اجرای تعهداتی در حفظ آزادی و استقلال دولت ایران

میرزا کوچک خان جنگلی از دهه انقلابیون پیشیناز در جنبش مشروطه بود او هنگام فتح تهران توسط مشروطه طلبان در سال ۱۲۸۸ با مجاهدین گیلان همراه شد. ۶ سال بعد در سال ۱۲۹۴ در شرایطی که کوره آن انقلاب بزرگ به خاموشی گراییده و دستاوردهای آن به‌دست میوه‌چینان افتاده بود پرچم مقاومتی مسلحانه را در جنگل‌های گیلان برای مقابله با استیلای مجدد استبداد و استعمار و در مسیر برقراری استقلال و آزادی دولت ایران برافراشت. ۲ سال از آغاز نهضت جنگل گذشته بود که دیکتاتوری تزاری روسیه با انقلاب سوسیالیستی ۱۹۱۷ سرنگون شد. تا قبل از آن روسیه تزاری با دخالت‌های استعماری و حمایت کامل خود از نیروهای مستبد در ایران مانع پیشروی جنبش آزادی‌خواهی بود. اما پس از انقلاب ۱۹۱۷ نیروهای متجاوز روسیه تزاری بر اساس تصمیم دولت شوروی از ایران خارج شدند. فشار قوای استعماری و سرکوب‌گر تزاری از جنبش جنگل برداشته شد. مجاهدین جنگل به رهبری میرزا کوچک خان در سال ۱۲۹۹ شمسی سراسر گیلان از جمله شهر رشت را آزاد کردند.

شعار مجاهدین جنگل اخراج نیروهای بیگانه، برقراری امنیت و رفع بی‌عدالتی و مبارزه با خودکامگی و استبداد بود. روزنامه جنگل در شماره ۲۸ سال اول خود خط مشی سیاسی خود را چنین بیان کرده است: ما قبل از هر چیز طرفدار استقلال مملکت ایرانیم استقلالی به تمام معنای کلمه، یعنی بدون اندک مداخله هیچ دولت اجنبی اصلاحات اساسی مملکت و رفع فساد تشکیلات دولتی که هر چه بر سر ایران آمده از فساد تشکیلات دولتی است.

میرزا کوچک خان در تلاش‌های مبارزاتی و تشکیلاتی، به استقلال واقعی دولت ایران و عزت و سربلندی آن می‌اندیشید و اصرارش بر این واقعیت بود که چنین استقلالی باید بدون دخالت بیگانگان تأمین شود و برای رسیدن به این منظور عالی و نورانی، باید در نظام سیاسی و اجتماعی ایران، اصلاحاتی ریشه‌ای و اساسی صورت گیرد و جلوی فساد و هرگونه ابتدالی، با قاطعیت گرفته شود. البته این گونه استقلال ناب و پاک، مقدمه‌ای برای هم‌بستگی مسلمانان است.

میرزا کوچک خان جنگلی افکاری انقلابی داشت و می‌کوشید در عرصه‌های سیاسی و اجتماعی، این جهت‌گیری ذهنی را آشکار کند، ولی هیچ‌گاه برای رسیدن به هدف‌های مبارزاتی، ارزش‌های مذهبی و موازین اخلاقی و شرعی را زیر پا نگذاشت، یا این‌گونه مقررات مقدس و متعالی را به حاشیه نراند، یا روش تشکیلاتی را بر آن‌ها ترجیح نداد. همه تکاپوهای انقلابی او بر مبنای دیانت بود. در واپسین لحظات زندگی و در آخرین نامه‌ای که به میرآقا عریانی نوشت، ضمن شکوه از بی‌وفایی دوستان خود، یادآور شد: «با روش مذمومی که دشمنان و مخالفان پیش گرفته‌اند، شاید بتوانند از طریق نیرنگ و حيله در مراحل از کارشان به پیروزی‌هایی دست یابند، ولی این فتح زود غروب می‌کند، اما اتکای من و همراهان صدیقم به خداوند دادگر است که در بسیاری از شرایط هلاک‌کننده، حفظ نموده است. امروز دشمنان با تهمت و ترویج شایعه و تبلیغات کاذب ما را دزد و غارتگر حساب می‌کنند، در حالی که ما هیچ قدمی جز در راه آرامش و حفظ اموال، جان و ناموس مردم برنداشته‌ایم. ما این اتهام‌های واهی را می‌شنویم و حکمیت را به خداوند قادر و حاکم علی‌الاطلاق واگذار می‌کنیم».

جنبش جنگل که به رهبری میرزا کوچک خان اعلام وجود کرد، با برافراشتن پرچم مخالفت با دخالت‌های خارجی و زنده کردن استقلال ایران در قالب جنبشی چریکی رخ نمود و نه تنها دهقانان بلکه برخی از زمین داران خرده مالک و میانه حال نیز جذب آن شدند. انقلاب ۱۹۱۷ روسیه و رویکرد جدید آن کشور به ایران که خبر از نزدیک شدن خروج نیروهای نظامی اش میداد جنگلیان را مشتاق برقراری تماس با دولت بلشویکی روسیه کرد.

در روزگار جنگ جهانی اول، ایران عرصهٔ تاخت و تاز بیگانگان بود. هرچند دولت ایران به‌طور رسمی اعلام بیطرفی کرده بود، به دلیل ضعف نیروهای داخلی، هیچ کشور قدرتمندی آن را رعایت نکرد. جنگل که متولد شرایط تاریخی ایران به شمار میرفت، استقلال کشور را در رأس امور خود قرار داده بود. جنگلیها می‌گفتند: «...ما قبل هر چیز طرفدار استقلال مملکت ایرانیم...»^۱ و نیز «جنگلی‌ها می‌گویند ایرانیان باید در خانه خود بدون تجاوز و اذیت همسایگان به راحت مشغول اصلاحات باشند...»^۲ آن‌ها در توضیح درک خود از مفهوم استقلال چنین بیان می‌کردند که «استقلال به تمام معنی کلمه، یعنی بدون اندک دخالت و نظریاتی از هیچ دولت اجنبی و از این نقطه نظر تمام دول اجانب، چه هم جوار و چه غیرهمجوار در مقابل یکسان است».^۳

جنگل که در آغاز جنبش بارها با پرچم استقلال کشور درگیر نبرد مستقیم و غیرمستقیم با روس‌های تزاری شده بود، در رویارویی با روس‌های سرخ نیز راهبردهش را ادامه داد اما نه به روش نبرد مسلحانه. پس از ورود روس‌های سرخ، رهبر جنبش به‌طور خصوصی به یکی از یارانش گفته بود «خداوند شاهد است هرگز راضی نیستم با اجانب و خارجی‌ها در صدد اداره امور وطن و مملکت باشم» (Dailami & Hasan, 1979). کوچک‌خان در نامه‌ای به لنین آورده بود: به جای مداخله یک دولت خارجی که تاکنون وجود داشته مداخله دولت خارجی دیگر شروع شده است» (Fakhraei, 1978).

^۱ روزنامهٔ جنگل، ۱ شوال ۱۳۳۵

^۲ روزنامهٔ جنگل، ۲۴ ذیحجهٔ ۱۳۳۵

^۳ روزنامهٔ جنگل، ۱۵ جمادی الآخر، ۱۳۳۶

یکی از مقام‌های کمیساریای خارجی شوروی پیش از انجام کودتا درباره میرزا چنین اظهار نظر کرده بود: «او یک ناسیونالیست است و نسبت به انگلیسی‌ها که ایران را به بندگی کشانده‌اند و دولت تهران که خود را به آن‌ها فروخته است نفرت عمیقی دارد (Karimi, 2002).

علل روی گردان شدن مردم از جنبش

با آنکه از آغاز ورود میرزا و تشکیل جمهوری گیلان، تمام طبقات مردم با شادی آن را پذیرفتند و همه نوع همراهی و کمک به آن نمودند و با کمک همان‌ها منجیل فتح شد و انگلیس‌ها عقب نشستند، ولی اجرای مکانیکی اصول کمونیسم در گیلان توسط دولت کودتا، سبب گشت مردم از جنبش روی گردان شوند؛ در واقع اقدامات تند و ناندیشیده دولت کودتا، نظیر دولتی کردن زمین‌های وقفی، مصادره اموال و املاک مالکان بزرگ گیلان، بستن کارگاه‌های کوچک و به بیگاری گرفتن کارگران آن، حکم رفع حجاب از زنان، مخالفت با روحانیان و تبلیغ بر ضد مذهب، سبب بیزاری هرچه بیشتر مردم شد. روحانیان در برابر این اقدامات احسان‌الله‌خان، بر ضد او سخنرانی، و به فعالیت‌های ضد مردمی‌اش اعتراض کردند (Persits, 2010). در این میان عوامل دولت مرکزی و انگلیسی‌ها نیز علیه این دولت و نظام کمونیستی تبلیغ می‌کردند.

پس از آنکه تمام قدرت به دست بلشویک‌ها افتاد، تعقیب جنگلی‌ها در فومن به منظور یکسره کردن کار آنان آغاز شد. جنگ خونینی در جنگل‌های فومنات بین طرفداران دو گروه به راه افتاد. در همین زمان دولت مرکزی موقعیت را غنیمت شمرد و با تمام قوا به حکومت جنگل حمله کرد. دولت جدید، که در رأس آن احسان‌الله‌خان دوستدار قرار داشت و خود را از داشتن یک شخصیت پر نفوذ محلی محروم ساخته بود، نتوانست در مقابل قزاق‌های دولتی مقاومت زیادی بکند. رشت در تاریخ ۲۰ اوت (۲۹ مرداد) و فقط بیست روز پس از اقدام بلشویک‌ها به تصرف قوای دولت مرکزی درآمد و رهبران حکومت جدید (بلشویک‌ها) از رشت به انزلی عقب‌نشینی کردند و فقط توانستند با کمک ارتش سرخ روسیه در ۱ شهریور دوباره به رشت باز گردند. اما قوای دولتی دوباره شهر را به تصرف خود درآوردند و بلشویک‌ها مجبور شدند عقب‌نشینی کنند و سرانجام فقط با کمک‌های گسترده‌تر ارتش سرخ در ۲۳ اکتبر (۱ آبان) مجدداً شهر رشت را، که آسیب‌های بسیار دیده بود، پس گرفتند. ارتش سرخ، که به کمک بلشویک‌های حزب عدالت و دولت جدید برای مقابله با قزاق‌های دولتی وارد عمل شده بود، مجبور شد از هواپیماهای جنگی برای در هم کوبیدن جبهه‌های متعدد دولت مرکزی در اطراف رشت و داخل آن استفاده کند. در نتیجه این بمباران‌ها و درگیری‌های دوماهه (از ۲۹ مرداد تا ۱ آبان ۱۲۹۹) و دست به دست شدن شهر، خسارات بسیاری به رشت وارد شد.

نکته مهمی که در این تغییر و تحولات مشخص شد و تاکنون در بررسی جنبش جنگل به آن توجه چندانی نشده است، تغییر در روان‌شناسی اجتماعی مردم بود. در این زمان رویگردانی وسیع مردم نسبت به بلشویک‌ها آشکار شده بود و آن‌ها با بلشویک‌ها مخالفت می‌کردند. در این زمان در میان مبارزان سابق، بخشی از جنگلی‌ها (به اعتقاد نگارنده جناح راست جنگلی‌ها) به رهبری اسماعیل جنگلی، در این کارزار، طرف قزاق‌های دولتی را گرفتند و ضد بلشویک‌های حزب عدالت، یعنی متحدان سابق خود، و ارتش سرخ وارد عمل شد (Gilehva, 2000). این تغییر موضع سریع بیشتر نتیجه اقدامات افراطی چپ‌روها، از جمله مصادره کردن اموال حتی کسبه خرده‌پا و همچنین تبلیغات کمونیستی وسیعی بود که جامعه ایران هیچ‌گونه موافقتی برای پذیرش آن‌ها نداشت. تعجب‌آور بود که رهبران جدید حکومت به تغییر رفتار و روان‌شناسی مردم کمترین توجهی نمی‌کردند و همچنان به راه خود می‌رفتند.

پس از پایان درگیری‌ها و اعمال حاکمیت مجدد بلشویک‌ها بر رشت، معلوم شد که به هنگام حمله قزاق‌های دولتی تقریباً اکثر مردم رشت به کمک آن‌ها شتافته و حتی هنگام عقب‌نشینی بلشویک‌ها به انزلی به عقبه آن‌ها نیز حمله کرده بودند. این را فرار گسترده و فاجعه‌بار مردم به طرف قزوین و روستاهای اطراف رشت از ترس انتقام‌گیری پس از بازگشت بلشویک‌ها به رشت نشان می‌داد. یقیناً، که خود در شهر رشت بود، برآورد کرده است که قریب سه چهارم مردم رشت شهر را تخلیه کرده بودند. در برآوردی دیگر تعداد فراریان ۴۵ هزار نفر گفته شده

است. این فرارها شبانه، دسته‌جمعی و عمدتاً همراه اعضای خانواده بود و سبب شد عده بسیاری از گرسنگی و سرما جان خود را از دست بدهند. فاجعه به اندازه‌ای بزرگ بود که احسان‌الله‌خان (صدر جدید جمهوری که به جای میرزا عهده‌دار رهبری انقلاب شده بود) بلافاصله پس از بازگشت از انزلی، طی اطلاعیه‌ای اعلام عفو عمومی کرد و فراریان را به شهر فرا خواند و حتی آن‌ها را برای بازگشتن به شهر تهدید نمود. اما از این موضوع پندی گرفته نشد و اقدامات سابق همچنان ادامه یافت.^۱

نتیجه‌گیری

نهضت جنگل در دوره‌های از تاریخ ایران اتفاق افتاد که دخالت خارجی، هرج و مرج، پریشانی و فقر، در اکثر نقاط ایران، حاکم بود. نهضت جنگل هفت سال طول کشید و میرزا در این هفت سال هرگز از موضع ایرانی و مستقل بودن دست برداشت گرچه هر دو قدرت در این سالها برای جلب همکاری وی برای دستیابی به اهداف خود حاضر به مساعدتی با او بودند اما میرزا هرگز نپذیرفت و مبارزه با استعمار را ترک نکرد.

مطالعه تاریخ جنگل نشان می‌دهد که جریانه‌ها و عوامل آسیب‌زای گوناگونی در فروپاشی این نهضت دخالت داشته است، که بخشی از آن‌ها از خارج بر نهضت تحمیل شده اند و پاره‌ای دیگر از درون نهضت سر برآوردند و سهم مهمی در فروپاشی آن داشتند. این آسیب‌ها فرصت‌ها و تهدیدهایی بر امنیت ملی ایران آن زمان ایجاد کرده اند. در سال‌هایی که میرزا کوچک خان مبارزات خود را آغاز کرد، تسلط بیگانگان و دخالت‌های ناروای آنان در تمام شئون و امور زندگی مردم گیلان به مراحل تحمل ناپذیری رسیده بود. گیلان در زیر چکمه‌های قزاقان روس دست و پا می‌زد. حاکم مطلق العنان گیلان نماینده سیاسی روس بود. مقامات قضایی و اداری ایران حق نداشتند برای احقاق حقوق مردم دست به اقدامی بزنند. در چنین اوضاعی پایه‌های نهضت جنگل استوار شد و عده‌ای از مردان غیور و فداکار خطه سرسبز شمال به منظور مبارزه با استبداد و بی‌عدالتی، اخراج بیگانگان از کشور، قطع نفوذ آنان، و نیز برقراری امنیت ملی و عدالت اجتماعی با یکدیگر هم پیمان شدند. هدف‌های عمده نهضت با توجه به اوضاع سیاسی و اجتماعی آن زمان عبارت بودند از: اخراج نیروهای بیگانه برقراری امنیت رفع بی‌عدالتی و مبارزه با خودکامگی و استبداد ایدئولوژی هیئت بر پایه آنچه که در ارگان نهضت جنگل روزنامه جنگل انتشار یافت عبارت بود از حمایت از استقلال کامل کشور بدون مداخله دولت بیگانه، اصلاحات اساسی و رفع فساد در تشکیلات دولتی. جمیع منابع از جمله فخرایی در سردار جنگل هدف غایی آغاز مبارزه را در این چند مورد خلاصه کرده اند:

- خروج نیروهای بیگانه

- برقراری امنیت ملی و برطرف سازی بی‌عدالتی

- مبارزه با خودکامگی و استبداد

میرزا کوچک خان جنگلی و اکثریت همکاران وی در نهضت جنگل، مبارزه‌ای آزادی بخش، استقلال خواهانه، ضد بیگانه و مخالف سلطه‌ی خارجی با اهداف اصلاحات اساسی کلیه دوایر مملکتی و یا تغییر دولت مرکزی را پی ریزی کرده اند. این اهداف مشخصاً با گرایش‌ها و اخلاقیات میرزا کوچک‌خان سازگار بوده و در رفتار سیاسی و مبارزاتی وی در چند اوایل شروع نهضت مشاهده گردیده و به همین دلیل کامل مورد توجه و تأیید نیروها و گروه‌های امنیت ملی در سراسر کشور و بالاخص در تهران قرار گرفت. میرزا کوچک‌خان در سال ۱۳۰۰ خورشیدی، مصوباتی را در جمعیت جنگل تنظیم کرد که در تیتروهای از آن می‌خوانیم: اصلاحات اساسی کلیه دوایر مملکتی؛ به نحوی که امنیت داخلی و آزادی ملت ایران و حفظ منافع خارجی را اطمینان دهد. همچنین مراقبت هیئت دولت در فسخ قراردادهایی که ضد اقتدارات ملیه بوده و

^۱ میشل لوی، جنگلی‌ها، ترجمه حمید مستوفی، نشر به‌آفرین، ۱۳۷۶، ص ۱۲۴

اهتمام در اجرای تعهداتی که در حفظ آزادی و استقلال دولت ایران ذمه‌وار می‌باشند بر اساس مرام‌نامه‌ای که از روش سیاسی و هدف اصلی جنگلی‌ها بر جا مانده، می‌توان دریافت که به چه محورهایی توجه شده است:

- آسایش عمومی و نجات طبقات زحمت کش ممکن نیست، مگر به تحصیل آزادی حقیقی (از یوغ استعمار و استبداد) و تساوی افراد انسانی (در برخورداری) از اصول زندگی و حاکمیت اکثریت به واسطه منتخبین ملت، قوای مجریه در مقابل منتخبین، مسئول بوده و تعیین آن‌ها از مختصات (وظایف) نمایندگان ملت می‌باشد.
- مصونیت شخصی و مسکن از هر گونه تعرض و حریت اقامت و مسافرت، منابع ثروت از قبیل خالصه‌جات، رودخانه‌ها، مراتع، جنگل‌ها، دریاها، معادن، طرق و شوارع و... جزو علایق عمومی است.
- ممنوع بودن انحصار و احتکار ارزاق و سرمایه، تعلیمات ابتدایی برای کلیه افراد مجانی و اجباری است، ولی تحصیلات متوسطه و عالیه برای اطفال که استعداد داشته باشند، مجاز و حتمی است. محصلین در انتخاب هر فن از فنون آزادند.
- دیانت چون از عواطف قلبیه است، باید مصون از هر نوع تعرض باشد.
- برانداختن بیکاری و مفت‌خواری به وسیله ایجاد مؤسسات و تشکیلاتی که تولید کار و شغل می‌نماید.

میرزا کوچک خان جنگلی اعتقاد دارد که هر گاه ملت ایران در پی اعاده حقوق خود از دول بیگانه برآمده، توانسته است بر تلاش آن‌ها غلبه کند و این خود به خوبی آشکار کننده واقعیت جنبش میرزا کوچک‌خان است؛ زیرا به زعم میرزا قیام در برابر بیگانگان بهترین عامل مقاومت در برابر نفوذ و سلطه بیگانگان است، از همین رو است که گفته بود «تاریخ نشان می‌دهد که چند بار سیاست دول بیگانه در کشورمان نفوذ کرد؛ اما همین که خواستند احساسات ملی و امنیت و آزادمندی ایرانی را منکوب کنند، مساعی‌شان عقیم ماند. اکنون که ملت ایران به خوبی لذت آزادی و امنیت را درک کرده، دور ساختنش از این نعمت غیرقابل تصور است. رفتار سیاسی و اجتماعی میرزا کوچک‌خان نشان می‌دهد که با وجود اعتقاد عمیق به ارزش‌های اسلامی، هیچ‌گاه درصدد تحمیل افکار و باورهای خود به دیگران برنیامد و حاضر شد برای حفظ استقلال سرزمین ایران و استقرار عدالت، نفی ستم و دفع اشرار بیگانه، با افرادی با دیدگاه‌های گوناگون همکاری کند. او به آزادی ایران از یوغ استبداد و استعمار می‌اندیشید و برای این منظور، نهضت جنگل را به وجود آورد، ولی هیچ‌گاه اجازه نداد چنین هدفی در میان مسلمانان اختلاف به وجود آورد. همواره بر اصل اتحاد تأکید می‌کرد که مصداق آن «إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ» بود و بر این باور بود که هرگونه تفرقه، مسلمانان را خوار می‌کند و نباید مسلمانان برادرکشی کنند و به دشمنان مجال بدهند. میرزا به موازات تلاش برای حفظ کیان خاک ایران از سلطه داخلی و خارجی، در زمینه اخوت اسلامی نیز می‌کوشید. اصولاً او قیام خود را به نام اتحاد اسلام و جمعیت مدافع انسجام جوامع اسلامی آغاز کرد.

تعارض منافع

در انجام مطالعه حاضر، هیچ‌گونه تضاد منافی وجود ندارد.

مشارکت نویسندگان

در نگارش این مقاله تمامی نویسندگان نقش یکسانی ایفا کردند.

موازین اخلاقی

در انجام این پژوهش تمامی موازین و اصول اخلاقی رعایت گردیده است.

شفافیت داده‌ها

داده‌ها و مآخذ پژوهش حاضر در صورت درخواست از نویسنده مسئول و ضمن رعایت اصول کپی رایت ارسال خواهد شد.

حامی مالی

این پژوهش حامی مالی نداشته است.

References

- Dailami, S., & Hasan, M. (1979). *An inside look at the armed revolution of the forest*. Sabouri Dailami, Mohammad Hasan.
- Darvish, J. (2009). the memoirs of Saadullah Khan Darvish (chief of the military mujahideen of the jungle population). In.
- Eftekhari, A. (2013). *Fundamental stages of thought in national security studies*. Yas Publications.
- Fakhræi, E. (1978). *Sardar Jangal, Tehran, Javedan*. Sabz Publications.
- Fakhræi, E. (1987). *Sardar Jangal: Mirza Kochakh Khan*. In.
- Ganits, V. (2006). *Bolshevik Hader Gilan (J. Mehrdad, Trans.)*. In.
- Gilehva. (2000). *Martyr's travel book*. In.
- Karimi, B. (2002). *Pathology of the forest movement*. Qaseedah Sera.
- Kermani, N. (2010). *Tarikh Badari Iranianan, Tehran: Amir Kabir*. Cultural Research Office.
- Korijanipour, H. (2022). *The effect of the Russian October Revolution on the ideological transformation of the Jungle movement from constitutionalism to republicanism and its effect on the collapse of the movement* [master's thesis, Gilan University].
- Madani, S. J. (2011). *Contemporary Political History of Iran (17th ed., Vol. 1)*. Islamic Publishing House.
- Mahdavi, H., & Reza, A. *History of Iran's foreign relations, from the beginning of the Safavid era to the end of World War II, Tehran, Amir Kabir, 1385*. In.
- Mehrdad, S. J. (2014). *Letters of Mirza Kochakh Khan Jangli (Sardar Jangli)"*. *Ganjineh Sanad*(55).
- Pawson, R. (2006). *Evidence-Based Policy: A Realist Perspective*. In.
- Persits, M. (2010). *Bolsheviks and the Jungle Movement (H. Ahmadi, Trans.)*. Shirazeh.
- Porzoroumi, V., & Hossein, S. (2013). *National Security Discourses*. Strategic Studies Research Institute Publications.
- Salour, M., & Afshar, I. (2013). *Memoirs of Ain al-Sultaneh (the hero of Mirza Salour)*. In.
- Shaaian, M. (1970). *A look at Soviet relations and the revolutionary movement of the forest*. Arjang.
- Wilson, J. (1973). *Introduction to Social Movements*. N.Y., Basic Books.
- Zahid Zahidani, S. (2010). *Contemporary Political Movements*. Publishing House.